

Ühistuleht

Nr. 2 september 2011

Ootame vihjeid ja ettepanekuid: info@yhistupank.ee, vaata: www.yhistupank.ee

Ühistegevuse põhimõtete rakendamisest Tartu Hoiu-laenuühistus

Rahvusvaheline Ühistegevusliit (International Cooperative Alliance – ICA) on sõnastanud seitse olulisemat rahvusvahelist ühistegevuse põhimõtet. Need ei ole dogmad, kuid aastasadade jooksul väljakujunenud printsiipide sõnastused – üldised põhimõtted, mille täitmine tagab kodanike rahumeelse ühistöö koos sellega kaasneva õiglase tulujaotamisega. Nendeks on vabatahtlik ja avatud liikmeskond; demokraatlik juhtimine ja kontroll; liikmete majanduslik osalus; iseseisvus ja sõltumatus; haridus, koolitus, teave; koostöö teiste ühistutega; hoolitsus kodukoha arengu eest. Järgnevalt analüüsime nende põhimõtete avaldumist Tartu Hoiu-laenuühistuse igapäevases tegevuses.

1. Vabatahtlik ja avatud liikmeskond

Selle põhimõtte all peetakse silmas, et ühistud on vabatahtlikkuse alusel liikmete endi asutatud ja juhitud organisatsioonid. Ühistutesse võivad kuuluda kõik isikud, kes saavad ning tahavad kasutada ühistu pakutavaid võimalusi ja õigusi ning on seejuures valmis kandma liikmeksolekuga kaasnevat vastutust ja kohustusi. Vabatahtlik ja avatud liikmeskond ei tähenda Tartu Hoiu-laenuühistuse jaoks mitte seda, et liikmeks võetakse avalikult vastu iga tänavalt sisseastuja, kes tahab osa saada liikmelisusega kaasnevatest hüvedest, vaid seda, et ühistusse on oodatud liituma kõik need, kes on esmalt suutelised kandma suurema ühishüve loomiseks tehtava ühise töö vastutust ja kohustusi. Tasu tehtud töö eest saab tulla vaid pärast töö tegemist ning see on Tartu Hoiu-laenuühistuse tegevuse raudne nurgakivi.

2. Demokraatlik juhtimine ja kontroll

Ühistud, sh. Tartu Hoiu-laenuühistuse, on demokraatiaprintsiibist lähtuvad organisatsioonid, mida juhivad ja mille tegevust kontrollivad täielikult kõik ühistu liikmed. Iga ühistu liige omab osamaksu suurusest sõltumata ühte häält. Kuid et selline liikmete kontroll ning juhtimine tegelikult avalduda saaks, on eeltingimuseks loomulikult tarvilik iga liikme

Tartu Hoiu-laenuühistuse juhatuse liikmed Märt Riiner, Andro Roos, Erki Pisuke.

aktiivne osalemine ühistu juhtimises ja kontrolliprotsessis. See on ühistu toimimise tagatis. Kui pole aktiivseid ning ühistu käekäigust huvitatud liikmeid, pole ka ühistut ning ühisest tööst tõusvat tulu. Samas, mida rohkem on aktiivseid ning teadlikke ühistutuid liikmeid, seda edukam ning tugevam on ühistu.

3. Liikmete majanduslik osalus

Ühistu liikmed annavad oma õiglase panuse ühistu kapitali moodustamiseks ning teostavad selle üle pidevat kontrolli. Tartu Hoiu-laenuühistuse avaldub liikmete majanduslik osalus esmalt liitumisel: iga liikmekandidaat tasub osamaksu (füüsilise isiku puhul vähemalt 35 ja juriidilise isiku puhul vähemalt 50 eurot), mis on liikme omand; samuti tasub uus liige nn. solidaarsusmaksuna sisseastumismaksu (10 eurot), mille arvelt rahastatakse ühistu jätkuvat laienemist ning uute liikmete värbamist. Edaspidi võib liikmete majanduslik osalus väljenduda mitmeti: hoiustajate puhul raha paigutamises hoiusele, mis võimaldab finantseerida laenusooviga liikmete tootlikke ettevõtmisi; laenavate liikmete puhul saadud laenude korrektses ning täpses tagasimaksmises; samuti kaasliikmete kaupade ja teenuste tarbimises, mis parandab

laenavate liikmete finantsseisu ning ühenduses sellega kindlustab nende korrektsed maksed ühistu ees, et ühistu saaks probleemideta maksta intressi hoiustajatele. Nagu näha – selleks, et ühistu oleks tugev ning et temast oleks liikmetele kasu, peavad liikmete omavahelised suhted, nagu ka suhted ühistuga, olema alati vastastikku korrektsed, ausad ja õiglased. Ühistu moodustab oma liikmetega teatavas mõttes ühe tervikliku kehendi, mis tervikuna ei saa olla rahul kui kasvõi üks tema liige pole rahul. Ja vastupidi – ükski liige ei saa osa ühistegevusest tõusetuvast hüvest, kui ta ei anna oma tööpanust terviku hüvanguks.

4. Iseseisvus ja sõltumatus

Ühistud peavad olema iseseisvad ja isemajandavad organisatsioonid, mida juhivad ja kontrollivad liikmed ning mille ainus eesmärk on liikmete heaolu. Õige ühistu ei astu mitte kunagi samme, mis paneks ta teenima kellegi teise huvisid peale oma liikmete huvide. Seetõttu võib ühistu astuda ühte sammu vaid nende isikute ja organisatsioonidega, kelle huvid ei ole vastuolus Tartu Hoiu-laenuühistuse liikmete ühise eesmärgiga ning kes austavad Tartu Hoiu-laenuühistuse ning tema liikmete õigust sõltumatusele ning täielikule isemajandamisele, nagu Tartu

Hoiu-laenuühistuse seda õigust ka teiste puhul tunnustab. Tartu Hoiu-laenuühistuse rakendab iseseisvuse ja sõltumatuse printsiipi kõrvalekaldumatult, isegi kui see ei peaks meeldida mõnele ühistuvälisele huvigrupile. Siiski, Tartu Hoiu-laenuühistuse soovib olla aus nii oma liikmete kui ka avalikkuse vastu: meil ei ole vaja kedagi meelitada või kellelegi lipitseda. Meie ainus ülesanne on pakkuda kvaliteetset ja eranditult liikme huvidele lähtuvat pangateenust.

5. Haridus, koolitus, teave

Ühistud peavad korraldama eelkõige oma liikmetele, aga ka töötajatele ja koostööpartneritele koolitusi, mis tutvustavad ühistegevust kui ühiskonnakorralduse ja mõtteviisi, samuti konkreetse ühistu tegevust. Seda tuleb teha selleks, et liikmed, aga ka töötajad ja koostööpartnerid oskaksid ühistu arengule tõhusalt kaasa aidata. Tartu Hoiu-laenuühistuse soovib, et iga tema liige ja iga tema töötaja oleks ühistule väärikaks visiitkaardiks ja kui vaja – ka rahandus- ja ühistegevusala entsüklopeediaks. Vaid teadlik ja täiendavast haridusest huvitatud inimene väärib ühistegelase austavat nimetust. Seetõttu peab Tartu Hoiu-laenuühistuse oluliseks jagada liikmetele pidevalt asjakohast,

erapooletut ning kompetentset teavet olgu kas läbi sellesama Ühistulehe, läbi raadio, läbi kodulehe või e-mailide ja kirjade. Oleks ideaalne kui ühistu liikmed võiksid lisaks majanduslikule koostööle vahetada omavahel ka mõtteid ning üksteist arendada, et võiks olla võimalik pidev ühistu kvalitatiivne areng.

6. Koostöö teiste ühistutega

Ühistute tegevuse mõtet väljendab rahvatarkus: „Ühendus on jõud!“. Tartu Hoiu-laenuühistuse lähtub ka sellest põhimõttest, tegutsedes selle nimel, et kodumaa kõige erinevamad ühistud ja seltsid saaksid leida ühisosa ning ühise eemärgi.

7. Hoolitsus kodukoha arengu eest

Ühistud on olemuselt sotsiaalsed organisatsioonid. Nad peavad hea seisma oma tegevuspiirkonna arengu eest. Tartu Hoiu-laenuühistuse tegevuspiirkonnaks on kogu Eesti Vabariigi territoorium, mistõttu soovime oma tegevusega kaasa aidata kogu Eesti riigi ja rahva püsimisele ning arengule. Meie ideaal on, et terve riiklik korraldus lähtuks ühistegevuse põhimõtetest.

Andro Roos

Dr. Schachtist ning tema juhitud riigirahandusest

Dr. Hjalmar Horace Greeley Schacht

Dr. Hjalmar Horace Greeley Schacht (22. jaanuar 1877 - 3. juuni 1970) oli saksa majandusteadlane, pankur, liberaalne poliitik ja Saksa Demokraatliku Partei asutaja. Ta oli Saksa keskpanga – Reichsbank – president aastatel 1923-1930 ja 1933-1939 ning Saksamaa majandusminister 1934-1937.

Schacht oli kompetentne rahandusajutundja ning tema ideed aitasid tõsta 1930. aastate Saksamaa majanduse jalule, sh. kaotada tööpuudus. Hoolimata peetud ametikohtadest oli Schacht Hitleri kriitik ning ei olnud NSDAP liige. Nürnbergi protsessil 1946. aastal mõisteti Hjalmar Schacht õigeks. Täna „Ühistulehe“ numbris kirjutame lähemalt Dr. Schachti soovitatud ja ka astunud sammudest, mis võivad olla kasulikud tänagi tähele panna – olukorras, kus hinnad järjekindlalt kasvavad ning uute töökohtade loomine toppab. Nagu muudes valdkondades, nii ka siin – mitte sildistamine ei tohiks arukas diskussioonis olla teemaks, vaid ikka ja ainult see, kas meil on mujal või minevikus ettevõetud sammudest midagi õppida, et oma kainele mõistusele tuginedes saadud teadmisi oma huvides siin ja praegu ära kasutada.

Konversionskasse

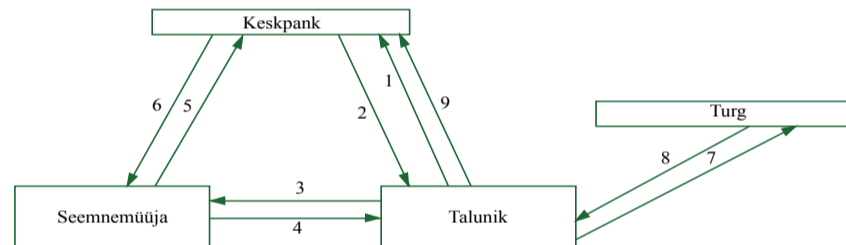
1933. aastal lõi Saksamaa keskpanga juht Hjalmar Schacht omapärase valuutasüsteemi. Schacht asutas keskpanga juurde Konversionskasse-nimelise asutuse, mis vahendas nii riigi- kui erasektori välisvõlgnevuse tasumist. Ettevõtteid ja riigiasutused, kellel mingil põhjusel oli tegemist kas kaupade või teenuste impordiga kaasnevate välisvaluutaarvete või võetud

välislaenu tasumisega, pidid esmalt maksma nimetatud summa Saksa riigimarkades vahetuskassale. Too aga otsustas, kellele mis järjekorras maksta.

Schacht andis 1934. aastal rahvusvahelistele võlausaldajatele teada, et edapidi maksab keskpank vastava välisriigi valuutas vaid 50% igale tasumisele kuuluvast võlamaksest. Ülejäänud 50% makstakse aga välja sihtotstarbelistes riiklikes alternatiivrahades, nagu näiteks Reisemark, mida oli võimalik kasutada Saksamaal reisimiseks, Registermark, mis oli mõeldud Saksamaale investeerimiseks, Askimark, mida sai kasutada Saksamaal elavate inimeste rahaliseks toetamiseks jne. Kahilisem Nõukogude Liidu valuutasüsteem oma välis- ja siserubla, talongide ning vekslitesüsteemiga ammutas inspiratsiooni Schachti leiutistest. Analooget süsteemi kasutab Hiina ning on kasutanud ka Eesti – meenutagem või erastamisväärtpabereid (EVP).

Mefo- ja töövekslid

Schachti väljamõeldud olid ka Saksamaa sõjatööstuses kasutatud Mefo-vekslid ning talude põllumajanduse ja tee-ehituse finantseerimisel kasutatud töövekslid (*Arbeitswechsel*). Alljärgnevalt selgitan lihtsustatult taoliste vekslite tööpõhimõtet. Oletame, et uusmaasaajast Talunik soovib hakata kasvatama rukist. Selleks peab ta esmalt ostma

Seemnemüüja käest rukkiseemet. Ilmselt on üheks põletavamaks küsimuseks – kust saada selleks investeringuks raha? Dr. Schacht lahendas asja nii: oma ausust ning kompetentsust tõestanud Talunik võis kevadel rukkikasvatuseplaani minna Keskpanka, kes väljastas Talunikule esitatud äriplaani ja võlatunnistuse (1) alusel vajamineva koguse sihtotstarbelisi tööveksleid (2). Töövekslite eest ostis (3) Talunik Seemnemüüjalt seemneid (4), mille ta oma põllule külvatas. Seemnemüüja läks saadud vekslitega Keskpanka (5), mis konverteeris need riigirahaks

(6). Suve jooksul valmis Taluniku vili, mille ta koristas ning sügisel Turule viis (7). Turul müüs Talunik vilja riigiraha eest maha (8), misjärel kasumiosa jättis ta endale töövaevaks ning ülejäänud raha eest lunastas kevadel Keskpankale antud võlatunnistuse (9). Võib öelda, et kirjeldatud protsess sarnaneb tänagi pankade pakutava faktooringuteenusega. Siiski, on kaks olulist erinevust. Dr. Schachti süsteem oli intressivaba ning sellest said osa ka riigi väikeettevõtjad. Ilmselt mängisid need kaks, esmapilgul küll väikest, ent olulist, nüanssirolli selles, et kogumajanduse kõige erinevates valdkondades ning tegevusaladel suudeti pakkumine kohandada reaalsel vajadusel põhineva nõudlusega. See omakorda võimaldas tööpuuduse kiire likvideerimise ning hoogsat majanduskasvu.

Välismaajanduse korraldus

Üks osa Dr. Hjalmar Schachti eestvedamisel elluviidud majanduspoliitikast oli suunatud Saksamaa välismaailmast sõltumatu tagamiseks ehk autarkia saavutamisele. Selle all ei pidanud Schacht silmas, et Saksamaa peaks tervele maailmale selga keerama, vaid eesmärk oli välismaailmaga vastastikku kasulik kaubandus ning rahavahetus. Näiteks olid lubatud riigi seisukohalt vajalikud välisinvesteeringud, samuti tarvilike kaupade import, kuid keelatud oli

võib pidada vastastikuseks ning tasakaalustatuks: välisinvestor või importöör sai oma kasumi, kuid kuna selle kasumi tekkimise oli panustanud ka Saksa tööline, siis osa sellest kasumist reinvesteeri uuesti Saksa majandusse, mis muutis tehingu kasulikuks ka riigile ja rahvale. Analooget välismaajanduspoliitika on tänapäeval kasutusel näiteks Valgevenes, Hiinas jm.

Mida selle infoga peale hakata?

CIA Factbooki andmetel on Eesti Vabariigi (sh. nn. era- kui riigisektori) võlg 2010. aasta seisuga välismaailma ees ca. 17 mld eurot, mis moodustab 112% SKP-st. Kui meie ajakirjanduses räägitakse vabaduse tähtsusest, mis kahtlemata ka tähtis on, ning kuna võlg on võõra omand, siis tuleb see meil võimalikult kiiresti tagasi maksta, et Eesti riik ja rahvas selle vabaduse ka realiseerida võiksid ning võlausaldajale oma käitumisega tüli ei tekitaks. Kas ei oleks siis võla tagastamiseks otstarbekas rakendada Konversionskassele analooget süsteemi?

Eesti majanduse ning kaitsevõime üks esmaseid kitsaskohti on asjaolu, et meie toiduainetoodang, rääkimata muudest esmatarbekaupadest, jääb alla sellele, mida rahvas elamiseks vajab. Lühidalt öeldes: me toodame vähem kui tarbime. Kuna taoline praktika on kestnud vähemalt 20 aastat ning samal ajal on elustandardit välislaenuvahetuse toel pidevalt üles pumbatud, pole SKP-d ületava välisvõla tekkimine imeks pandav. 2010. aastal oli meil CIA Factbooki andmetel 17-protsendiline tööpuudus. Seega, et saada lahti võlast ning samal ajal säilitada senine elustandard, on tarvis luua vähemalt 100 000 uut töökohta, kuid sellega paralleelselt säilitada tööviljakus ning töökohad kõigile senistele töötajatele. Rakendades sarnaselt Schachti ideele Konversionskasse süsteemi võiksime Eesti 2010. aasta maksebilansis näidatud 16 miljardi (peaaegu sama suur kui välisvõlg) euro suuruse deebetkäibe juures saavutada selle, et Eestist liigub aastas välja kõigest 50% sellest summast ehk 8 miljardit eurot ning teine 8 miljardit kuuluks küll väljamaksmisele välisinvestorile või impordi rahastamiseks, kuid

väljamakset ei teostataks mitte välisvaluutas, vaid EVP-taolistes sihtotstarbelistes Eesti riigi vekslites. Võiks ju eksisteerida näiteks sihtotstarbelised Tee-ehitusveksel, Põllumajandusveksel, Ehitusveksel, Tööstusveksel jne. Kui palju milliseid vekslid välja jagada, sõltuks juba riigi üldplaneeringust, millega määratakse kindlaks, kuhu on otstarbekas rajada teed ning muu infrastruktuur, kui palju on tarvis toitu ning esmatarbekaupasid ning kas meil on olemas vajalik tööjõud või tuleb seda alles koolitada jne. Edasi oleks võimalik rakendada Põllumajandusvekslid talude ning Tööstusveksleid tootmise taastamiseks, Ehitusveksliteks vahetatav raha aga oleks võimalik suunata vajalike hoonete rajamiseks. Lisaks välisinvestorile või impotööriale, kes tegelikult rahaliselt antud lahendusest ei kaotaks – ta pigem võidaks, kuna Eestisse sihtvekslite kaudu reinvesteeri kasum on suhteliselt kindel ning tõenäoliselt ka suhteliselt tootlik rahapaigutus – oleks taolise lahenduse puhul võitjaks ka Eesti riik, mille majandus kosuks riiki tagasi suunatava raha arvelt, mille võimendunud ringlus tagaks nõudluse ja pakkumise tasakaalu senisest kõrgemal, täieliku tööhõive, tasandil.

Kindlasti ei kutsu ma lugejaid hurraa-hüüete saatel esitatud teese hoogtöö kampaania korras läbimõttlematult ellu rakendama. Toonitan, et tegemist on vaid üldise mõttekäiguga, kuid loodan, et see tagasivaade ühe majandusteadlase elutööle võiks avardada lahendusvõimaluste hulka meie ees seisvatele majandus- ja rahandusprobleemidele. Ja ärge hirmutagu meid fakt, et riigid, milliseid oma artiklis mainisin, on ühel või teisel põhjusel erinevatel aegadel saanud nn. avalikkuse, pehmelt öeldes, põlguse osaliseks. Ma olen veendunud, et nähtusi tuleb analüüsida ikka ja ainult sellisena, nagu nad on ning jätta kõrvale teemasse mittepuutuv aga-räägitakse-et-see-on-halbfaktor. Probleemide lahendamiseks ja seisakust edasiliikumiseks on esmase eeldusena tarvilik rahvusliku mõistuse tekkimine, et seda oleks võimalik nii ühiselt kui üksikult tegutsedes kõige paremal moel kasutada.

Ühed ammu mõeldud mõtted kohaliku raharingluse taastamiseks.

Ühistulehe selles ja järgmises numbris tutvustame lugejatele 1930. aastatel eesti ajakirjanduses avaldatud mõtteid, mille võimenduv järelkaja ka tänases Euroopas ja muuski maailmas järjest laiemat kandepinda leiab. See on alternatiivsete rahasüsteemide, nn. vabaraha, olemuse ning selle võimaliku rakendamise tutvustamine.

Ühistulehe septembri- numbris tutvustame eestiaegse professori ja toonase Tallinna linnavoliniku professor Aleksander Kaera juunis 1934 esitatud vabaraha ringluse laskmise kava ning sellele kohe sama aasta juulikuu alguses järgnenud Rahvasteliidu finantskomitee ametliku

hoiatust mitte mingil juhul vabaraha tarvitusele võtta. Vabaraha jäigi tookord kasutusele võtmata, kuid õnneks astus tookordne riigi juhtkond siiski õigeid samme majandusliku ühistegevuse laiendamisel, mis andsid sama tulemuse: suuremat osa Eestimaa majandusest valitsesid läbi edukalt toimivate tootjate ja tarbijate ühistute ning ühistupankade Eesti Vabariigi kodanikud ise. Pea igale tahtjatele leidis 1930. aastate teisel poolel tööd ning eestlase töövili jäi eestlasele endale.

Siinkohal ei saa kirjutaja hoiduda kiusatusest viidata raamatukesele, mille on kirjutanud Raigo Sõlg ning mis kannab intrigeerivat pealkirja „Ahvist kodanikuks... või vastupidi.“

Tolles teoses pannakse nimelt paika mõtteline piir kodaniku ja riigi kodakondse vahel, keda siinkohal võiks mõtteliselt nimetada ka riigi peremeesteks ja riigi maksumaksjateks, kes täidavad riigi seadusi, kuid ei kipu võtma endale vastutust poliitiliste otsustuste eest pro bono communi.

Kui lugeda eelpool mainitud 77 aastat tagasi ilmunud kirjatõid, tuleb tõdeda, et ühiskonnas ning majanduses valitsevad täna samad probleemid, mis pole hoolimata aja kulgemisest ning ühiskonna väidetavast arenemisest ikka veel leidnud lahendust. Ka rahvusvaheliste finantsinstitutsioonide reaktsioon ning retoorika taoliste ideede

suhtes on tõenäoliselt analooget. Võrralgem või prof. A. Kaera esitatud vabaraha idee arusaadavat, piisavalt põhjalikku ettepanekut Rahvasteliidu finantskomitee üldsõnaliste kommentaaridega. Kumma poole seisukohad on teie jaoks veenvamad?

2011. aasta suvised sündmused finantssturgudel ning reaalmajanduses näitavad, et tänane rahandus- ja majanduskord on end ammendamata. Meil on tarvis senisest erinevat printsiipi raha- ja majandusajade korraldamiseks. Et mitte leiutada jalgratast, tutvugem esmalt varem kirjutatuga ning mõelgem kaasa. Ehk on meil ka minevikust üht-teist õppida või meelde tuletada.

Ühistulehe toimetusel on hea meel kui lugejatel tekib sellesuunalisi mõtteid, mida lehe vahendusel teistegi kaasamõtletajatega jagada. Vast suudab siis meie põlvkond anda sisukaid vastuseid, mis aitavad taastada kohaliku raharingluse ning ühenduses sellega töö, väärikuse ja südamerahu kõigile Eesti Vabariigi kodanikele. Olgem julged ning saatkem oma arvamus!

Ja veelkord: iga sent väliskapitalile on Eesti riigi jaoks jäädavalt kadunud!

Andro Roos

Tartu Hoiu-laenuühistu juhatuse esimees

Mis arvate vabarahast?

(22. juuni 1934, „Tallinna Post“ nr. 25, lhk. 7)

Lugejal on sõna pealinna töötähtede kava kohta. Hulk ergutusauhindu.

Tööpuuduse tont seisab ikka veel ähvardavalt silmapiiril ja majanduskriis ei näi kalduvat sel määral lahenemisele, kui optimistid ruttavad ennustama. Seetõttu majandusteadlased kõigis maailmanurgis on asunud otsima uusi teid, kuidas majanduselu seada normaalsetele alustele. Üks nendest uutest teedest on n.n. „vabaraha“, mille kohta „Tallinna Postis“ korduvalt sõna võetud. Nüüd nende uute kavatsustega on jõutud nii kaugele, et kahele suuremale linnale – Tallinnale ja Tartule – on tehtud ettepanek uude rahasüsteemiga katsetamiseks. Sisult need kavad on kahtlemata erakordsed ja tunduvad fantastilistena, aga teoreetiliselt on nad siiski põhjendatud. Eriti Tallinna kava, mille eeskujud võetud välismaalt.

Pealinna omavalitsusel tuleb uue ettepaneku kohta võtta varsti seisukoht. See otsus – ükskõik milline ta tuleb – puudutaks paljusid inimesi. Kui kava on tõesti hea ja linnavalitsus peaks ta otsustama eitavalt, oleks võetud võimalus linna majanduselu kiiremaks arendamiseks. Kui aga kaval on puudus ja ta siiski pannakse maksma, võib sellest tekkida halbtusi. Oleks hea, kui laiad kodanikkude hulgad, kes eluga igal sammul puutuvad kokku, avaldaks oma arvamust selle kava kohta.

Seda võimalust pakub käesolevaga „Tallinna Post“. Lugejad, saatke oma seisukohad julgelt „Tallinna Posti“ toimetusele. Paremad vastused me avaldame lehes. Kirjakulude katteks jagatakse hääletusest osavõtjatele ergutusauhindadena kümme põnevat romaani.

Lühidalt tuleks vastata järgmisele kahele küsimusele:

1. Kas pooldate vabaraha ideed ja leiate selle olevat praktiliselt teostatava?

2. Kas pooldate Tallinnas esitatud töötähtede kava? Kui peate parandusi vajalikuks, siis – milliseid?

Vastused tuleb saata „Tallinna Posti“ toimetusele hiljemalt teisipäevaks, 3. juuliks.

Allpool toome ära Tallinna linnavalitsusele esitatud töötähtede kava ja Ameerika vabamajanduse põhjendused, milles harukordse selgusega esile toodud vabaraha hüved.

Nüüd aga: jääme ootama vastuseid.

Tallinna kava

Tallinna linnavoliniku prof. A. Kaera poolt linnavalitsusele esitatud vabaraha käikulaskmise kava näeb ette 200.000 kr. ulatuses n.n. töötähtede väljaandmist. Tähtede nimiväärtus on 1 kr., 5 kr. ja 10 krooni. Iga kuu 5-ndal kuupäeval peab isik, kelle käes töötäht, kleepima sellele peale margi 1 prots. suuruses nimiväärtusest. Ilma margita pole täht maksev

täies summas. Markide müügist sissetulevad summad lähevad tööpuuduse vastu võitlemiseks. Töötähti saab kasutada kõigi maksude tasumiseks linnale ja linna ettevõtetele. Samuti on töötähtedega võimalik osta kaupa neist äridest ja ettevõtetest, kes nõustuvad töötähti vastu võtma. Kokkuleppeid selleks sõlmib linnavalitsuse rahandusosakond. Töötähti saab ka pank maksta jooksvale arvele. Kavatsusel on ainult teha väikseid piiramisi, et raha ei toodaks pank mitte üksi margi pealekleepimise päevaks, vaid et ta sinna jääks ka nii kauaks, kuni pank teda kasutada saab. Kes tahab töötähtede vastu saada riigiraha, see võib ümbervahetuse teostada linna kassas või pangas, makstes 2 protsenti vahetuskuludeks.

Töötähtede kindlustuseks deponeerib linn väljaantud töötähtede summas riigiraha Eesti Panka.

* Tallinna kavas ettenähtud summa – 200.000.- on umbkaudselt võrdne linna kahenädalase väljaminekuga. On arvestatud sellega, et linnakassast väljaantud rahad 14 päeva jooksul jõuavad otsaga linna tagasi ja seega linna tarvidus sularahas on alati kaetud töötähtedega. Kadu tähtaeg on määratud 5-ndale kuupäevale, kuna 1-sele kuupäevale langeb harilikult rida maksutoiminguid (üürid, palgad äriteenijatele jne.) ja siis on töötähtede omanikel küllalt aega kuni 5-nda kuupäevani saadud raha ära kasutada.

Töötähtede väljalaskmisel riigiraha deponeerimisest võiks esialgu paista, nagu poleks üldse mõtet tähti välja anda, kui samapalju riigiraha samal ajal kinni hoitakse. Kuid töötähted liiklevad 6-10 korda kiiremalt harilikust rahast, nagu seda Austria ja Ameerika kogemused näitavad. Seega juba esimese miljonsendi käikulaskmisega saab linn sellega opereerida niisama hästi kui 6-10 miljoniga harilikus rahas. Sama kordub iga järgmise miljoniga, sest kaduprotsent sunnib seda raha kiirele liiklemisele, ja et selle tagajärjel linna vabad rahareservid suurenevad, on selge. Sest kui näiteks mõni ettevõtte oma läbikäiku suudab kiirendada, ütleme kahekordseks, siis vajab tema ka 2 korda vähem tegevuskapitali. Osa endisest tegevuskapitalist vabaneb.

Kuid riigiraha deponeerimiseks on ka teisi kaalutlusi. Kuna katse meil Eestis uudne, on riigirahadega „kindlustatud“ töötäht usaldatavam ja jäävad ära kahtlused, mis muudu tekiks tähtede vastuvõtmisel. Teiseks pole ka Eesti Panga emissiooniõigust rikutud, kui töötähted mitte lisaks rahatähtedele, vaid nende asemel, niioelda 100%-ga ette kaetud vekslitena liikleve lastakse.

* Kava järgi ettenähtud töötähtede vastuvõtmine linna pank jooksvale arvele on mõeldud peamiselt nende hüvides, kes töötähti saavad suuremal arvul kui suudavad ise ära kulutada jooksvateks kuludeks (ärimehed, hankevõtjad jne). Nendel on võimalus viia tähti jooksvale arvele ilma mingi kaotuseta. Jääb ära vaid protsenti jooksvalt arvelt, mis tegelikult äringikondi, kellel raha kunagi püsivalt ei seisa jooksvalt

arvel, vähe huvitab. Teisest küljest ei saa ka linnapanka need tähted seisma jääda, kuna linnal igapäev omad väljaminekud olemas ja tähti ei saa rohkem sisse tulla pank, kui linna poolt neid eelmisel päeval välja antud (ennem tuleb ikka vähem). Linnal on aga väljaminekud olemas täna samuti kui eile, ja eelmisel päeval pank tulnud tähted võtab linn järgneval päeval omalt jooksvalt arvelt linnapangas välja. Teiste sõnadega: väljamaksud linna jooksvalt arvelt toimetab linnapank töötähtedega.

Kuna kaduprotsent rahal on mõeldud ainult selleks, et raha ei seisaks, vaid liiguks, siis kava seletuskirjas on ette nähtud ka võimalus kadu tähtaaja eelpäeval, s.o. igal 4-ndal kuupäeval töötähtedega kõigi linnamaksude õiendamine ja võimaluse korral ka jooksvale arvele viimine kuni hiliste õhtutundideni, et keegi asjatult ei kannataks, kel sel päeval raha pärast äritunde kättejäänud. Kuid töötähti ei saa jooksvalt arvelt välja võtta õige lühikese aja järele, millega ainult kaduprotsent oleks jäänud panga kanda, kuid raha kasutada ta ei saa.

Ameeriklased põhjendavad

Ameerika vabamajandusliidu poolt on esitatud ühendriikide kongressile ja president Roosveltile laiaulatuslik kava majandusliku surutise kaotamiseks. See kava näeb ette vabaraha käimulaskmist. Ettepanekut põhjendatakse järgmiselt:

Hädavajaline tingimus.

Mis on toodetud, see peab saama täielikult jaotatud – müüdüd. Ilma kaupade müügitähtaegiga ei saa tootmine jätkuda. Müümata toodang tähendab segadust majanduselus, tasakaalu kaotust pakkumise ja nõudluse vahel. Ta toob kaasa hindade kõikumisi. Üldise hinnataseme kõikumised tähendavad aga kõigi rahaliste kokkulepete võltsimist (sellest on puudutatud ettevõtjad, pangateenijad, hoiumajanduslikud, väärtuspaberite hoidjad j.t.). Seepärast on üldise hinnataseme stabiliseerimine hädavajalikeks eeltingimuseks, et kindlustada lepingute püsivust ja töövõimalust kõigile.

Peale kulla- ja hõbedakaevanduste omanikkude on kogu rahvas huvitatud kõikide kaupade keskmise hinnataseme kindlustamisest, mitte ainult mõne üksiku haruldase ja vähetarvitatud kauba, nagu kulla ja hõbeda hinnast.

Kui siseturul on kindlustatud üldine hinnatase, siis on sellest puudutatud 90 protsenti kõigist majanduslikkudest läbikäikudest. Kui aga on fikseeritud ainult püsiv vahetuskord kulla ja hõbedaga ehk mõne välisrahaga, siis mõjub see ainult 10 protsendile rahva tehinguist.

Majanduskriisi põhjus.

Ei kullastandard ega hõbedastandard, ei bimetalism ega sünmetallism ei võimalda vajalikku nõudmise ja pakkumise tasakaalustamist. Nende süsteemide paindumatus ja nende rahade kokkukogumise ja alalhoidmise võimalus viib inimkonna paratamatult üldise majanduskriisini teatud aja järele. Niipea kui toodangu

paranemise tõttu suurenevad kapitalidetagavarad, hakkab langema intressimäär. Igasugune raha, mida võib koguda ja hoida alal, keeldub siis end laenamast uue produktsiooni ülesanneteks. Seepärast üldine surutis majanduselus peab korduma nii kaua, kuni raha on alalhoitav.

Raha väärtus.

Vaade, et raha kate määrab raha väärtuse, on petlik. Raha väärtus ei olene mitte asjadest, mis seisavad tema taga (kate kullas, hõbedas ja välisvaluutas), vaid ainult kaupadest, mis tema ees on, mille vastu teda vahetatakse nõudmise ja pakkumise seaduste kohaselt.

Et kindlustada kestvat majanduslikku õitsengut, peab täitma kaks tingimust:

1. Raha peab eraldama igasugusest kate illusioonist. Seega avaneks võimalus raha hulka alati kohandada toodangu hulga.

2. Raha peab olema mittealalhoitav. Sel kombel raha satub ühele pulgale kaupadega, mille vahendajaks ta on. Valmistatud kaup ei saa turult eemale hoida, sest see toob kulu (kaup vananeb ja tuleb maksta hoiuraha). Kaup esineb alati pakkumise poolel, olgu turutingimused millised tahes. Samasugune olgu ka raha.

Nõudmise ja pakkumise kohandamine üksteisele.

On teoreetiliselt võimalik kahel teel – kas nõudmise reguleerimisega või pakkumise reguleerimisega. Tegelikult aga on võimalik ainult üks tee – nõudmise reguleerimine. Pakkumise (toodangu) reguleerimine tähendab tõusvate hindade puhul toodangu suurenemist, kuid see ei ole alati võimalik. Langevate hindade korral aga tuleks toodang kokku tõmmata, mis tähendaks töövõimaluse äravõtmist hulgalt inimestelt ja sunduslikku vaesust. Tegelikult jääb siis järele ainult nõudmise (raha) kohandamine toodangule.

Nõudmise summat turul ei moodusta mitte kogu raha hulk, mis välja lastud, vaid ainult see raha, mis tegelikult rahva käes liigvel ja mis pole pandud kõrvale alalhoidmiseks. Peale selle on tähtis, kui kiiresti raha ringi käib. Et mõlemaid neid tegureid (liikvelolevat raha hulka raha ringkäigu kiirust) keskpang võiks määrata, selleks peab loodama selline raha, mida üldse ei saa kõrvaldada liikvelt. Sarnane on vabaraha ehk kaduraha (kohati ka kriisirahaks ehk töötähtedeks nimetatud). Vabaraha kaotab iga kuu teatud osa (näiteks 1 protsenti oma nimi-väärtusest).

Sarnaseid väärtuses kahanevaid rahatähti on tegelikult proovitud ja nad on leitud olevat väga kõlblikud igasuguses olukorras. Ainult selline raha moodustab kogu oma väljaantud hulgas täieliku nõudmise, niisama kui kaupade hulk moodustab täieliku pakkumise turul.

Ainus arstirohi.

See on ainuke arstim surutise vastu. Vabaraha võib panna liikvele mõne nädala jooksul kõige paremate ja kõige kiiremate tagajärgedega.

Me oleme valmis tegema üksikasjalikke ettepanekuid, kuidas

uue raha käikulaskmist teostada. Samas anname valitsuse käsutusse kogu literatuuri selle kohta, mis kirjeldab välismaade katseid ja näitab häid tulemusi, mis igalpool on vabarahaga saavutatud.

Rahvaste liidust hoiatatakse: Eesti ärgu võtku kaduraha tarvitusele. Selle tagajärjeks oleks segadused.

(Ajaleht „Kaja“, reede 6. juuli 1934. a.)

Mõnel poolt on soovitatud võtta Tallinnas niinimetatud kaduraha tarvitusele. Ka mõned ajalehed on hakanud kadurahast kirjutama. Sellekohased ettepanekud on olnud arutusel ka Tallinna rahandusekomisjonis. See kõik on loonud mulje, nagu oleks kaduraha probleem, kes teab kui tõsiselt päevakorral. Eestist on kadurahaarutlused ulatanud vahepeal ka juba välismaa ajalehtedesse. Nimelt avaldas Riia leht „Rigasche Rundschau“ mõne aja eest pikema artikli, milles räägiti kaduraha sisseadmisesest Eestis kui asjast, mis pidavat juba varsti teoks saama.

Riia lehe numbrid on sattunud vahepeal Genfi, rahvasteliidu tegelaste kätte. Kuna rahvasteliidu finantskomitee jälgib püsivalt Eesti rahaasju, siis on meie kaduraha küsimus tekitanud Genfis arusaadavat huvi. Ja veel enamgi. Mõned päevad tagasi on Genfi rahvasteliidu rahanduskomitee esindajalt saabunud Tallinna ametlik hoiatus, milles manitsetakse ettevaatusele kaduraha küsimuses.

Nagu kuuleme, juhivad rahvasteliidu eriteadlased tähelepanu sellele, et kui Eestis kaduraha tarvitusele võetakse, siis osutuks see suureks väärsammuks, mis tooks palju segadust ja avaks võimalused spekulatsioonideks.

Sellise hoiatuse tõttu muutub tõenäoliselt võimatuks mingit katset kadurahaga korraldada, nagu seda Tallinnas ja Tartus plaanitseti.

Kaduraha või n.n. vabaraha ei ole mitte kullaga ega mingi muu metalliga kaetud nagu harilik raha. Kaduraha antakse välja parajasti nii palju, et hindade üldine tasapind seisab muutmata. Kuna praegust raha on võimalik kõrvaldada ringkäigust sukasaarde ehk lausahtlisse, siis kaduraha juures see oleks võimatu, sest kaduraha kaotaks igal kuul teatud protsendi oma väärtusest. Sarnast raha loomulikult ei taha keegi kaua enda käes hoida, vaid püüab teda võimalikult kiiresti edasi anda. Selline kiire ja vahet pidamata liiklemine loetaksegi üheks kaduraha vooruseks, sest raha ringkäik annab ühtlasi inimestele tööd ja leiba. Kuna ringkäigu kiiruse ja raha hulga reguleerimisega on võimalik keskpangal hindu kindlana hoida, kaoks ühes sellega ka senised konjunktuurikõikumised. Nii seletab kaduraha idee leiutaja Silvio Gesell ja tema õpetuse pooldajad.

Tallinnas taheti kaduraha lasta käiku katsena teise hariliku raha kõrvale. Loomulikult selline katse ei anna neid tulemusi, mis kaduraha pooldajad loodavad saada riiklikus ulatuses kaduraha tarvitamisega, kuid see katse pidi näitama, kas raha kiire liikumine elustab majandust. Seda lootsid Tallinna kava autorid.

Kultuuri järjepidevusest

Vanemuise Selts (algselt „Laulu- ja Mänguselts VANE-MUINE“) sai nime Fr. R. Faehlmanni loodud pseudomütoloogilise laulujumala järgi. Tegevust alustati meeskoorilaulu viljelemise ning liikmetele ja linnarahvale harivate kõnede pidamisega. („Mängu“ all mõeldi tol ajal puhkpillimuusikat). Töökeeleks seltsis oli algusest peale eesti keel.

J. V. Janssen alustas ka võimaluste otsimist üldlaulupeo korraldamiseks 1869. aastal. Hoolimata võimude poolt ette veeretatud takistustest, esimene eestlaste üldlaulupidu siiski toimus 1869. a. juunis ja õnnestus igati. Lauljad ja pidulised kandsid vaimustuse üle kogu maa. Laulupidu kujunes eestlaste rahvusliku liikumise suurürituseks ja andis kogemusi järgmistele korraldamiseks. Edasised üldlaulupeod töid esinema uusi koore ja orkestreid ning esitama eesti heliloojate loodud laule ja orkestripalu. Laulupeod kasvatasid rahva ühtekuuluvustunnet ja usku eneses.

1870. aasta suvel sai Tartus teoks veel teine suur

kultuurisündmus - Lydia Koidula eestvõttel lavastati Vanemuise Seltsi 5. aastapäeval eestikeelne teatrietendus „Saaremaa onupoeg“. Sellega oli pandud alus eesti rahvuslikule teatrile. L. Koidula kirjutas samal aastal ka esimese algupärase näidendi „Säärane mulk ehk sada vakka tangusoola“. Et algupäraseid näidendeid ei jõutud veel kirjutada, tuli esialgu leppida saksa autorite vastavalt kohalikele oludele tehtud näidendite ümbertõtluste esitamisega.

Esimese üldlaulupeo järel hakati mitmel pool asutama uusi seltskoorilaulu ja puhkpillimuusika arendamiseks ning spordi- ja karskusseltsi, samuti seltsides näitetruppe. Seltsiliikumise, eriti põllumeste seltside areng ning järgnevad üldlaulupeod (II - 1879 Tartus ja III - 1880 Tallinnas), samuti Eesti Aleksandrikooli asutamiseks algatatud korjandus andsid rahvuslikule liikumisele hoogu. Jätkus eestlastest haritlaste arvu kasv, samuti talude pärieksostmine.

1880. aastatel, venestamispoliitika tingimustes tekkis eesti rahvuslikus liikumises kriis.

Suri üks liikumise juhte C. R. Jakobson ja sisemiste vastuolude tõttu suleti Eesti Aleksandrikooli organisatsioon ning 1890. aastatel likvideeriti Eesti Kirjameeste Selts.

20. sajandi algul ehitasid seltsid oma jõududega (annetuste ja laenudega), riigi toetuseta, maapiirkondades ja väikelinnades uusi seltsimaju, linnades aga teatrihooneid - Vanemuise Selts (1906), Pärnu „Endla“ (1911) ja Estonia Selts (1913). Neist kaks esimest hoonet kahjuks hävisid sõjajärgses 1944. aastal. Pöördelise tähtsusega teatrielus oli 1906. aasta - Vanemuise Selts ja Estonia Selts asutasid asjaarmastajatest koosnevate teatritruppide asemele kutselistest näitlejatest koosnevad teatritrupid. Vanemuise Selts ehitas 1939. aastal veel ajakohase teatrisaali, mis küll kahjuks hävis 1944. aastal sõjajärgses.

Uutes majades olevad saalid võimaldasid ka sümfoonilist muusikat laialdasemalt esitama hakata ja inspireerisid heliloojaid sümfoonilist muusikat looma.

20. sajandi alguses avanes võimalus seltsidel hakata

asutama erakoole. Neist kõige olulisemaks sai J. Tõnissoni, P. Põllu, O. Kallase algatusel Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi ja selle eesti õppekeelele tütarlaste gümnaasiumi asutamine 1906. aastal. Selle ja teiste eesti õppekeelele keskhariidust võimaldavate koolide õlgadel lasus eestikeelse terminoloogia loomine ja eestikeelsete õpikute koostamine. Eesti haritlased ja koolide õpetajad tegid Eesti Vabariigi sündimiseni selles vallas tohutu ulatusega tööd. Suures osas just tänu sellele eeltööle sai 1. detsembril 1919 avatud Tartu Ülikool alustada õppetööd eesti keeles. Eestikeelse terminoloogia täiustamine jätkus intensiivselt 1920.-1930. aastatel, hiljem hakkas see kulgema rahulikumas tempos.

Eesti Vabariigi üheks oluliseks saavutuseks oli maareformi teostamine. Sundvõõrandatud maadest said talud ca 55 tuhat talupoega kas ostes, pikaajalise laenuga või eluaegse rendilepinguga. Talunike elus hakkas olulist kohta etendama juba 20. sajandi alguses esimesi samme teinud ühistegevus. Tõusuteed arenesid ka tööstus ja kaubandus.

Eesti Vabariigis jätkus aktiivne seltsitegevus. Ulatuslikku tegevust arendasid Eesti Naisliit ja Eesti Maanaiste Liit ning maanoorte, noorkotkaste, kodutütarde, skautide, gaidide jt. noorteorganisatsioonid. 1930. aastate keskel käivitati mitu üldrahvalikku aktsiooni - nime eestistamine, kodukaunistamine, riigilipu väärtustamine, uute isamaaliste laulude repertuaari täiendamine, Võidupüha tähistamise traditsiooni rajamine. Rahvaaktiivsel osavõtul need andsid mõne aastaga häid tulemusi - talud ja asulad muutusid kaunimaks, kasvas austav suhtumine oma riigisse. Edusamme tehti igal kultuurialal. Eesti sai teiste riikide poolt tunnustatud edukaks riigiks.

Eesti Vabariigi annekteerimine Nõukogude Liidu poolt 1940. aastal katkestas Eesti arengu ja kultuuri järjepidevuse, tõukas maa hävingusse ja tõi kaasa edumeelsete inimeste hävitamise.

Valter Haamer

Järgneb.

Vahekohtu eelistest

Vaatamata sellele kui hoolikalt ettevõtjad tehinguid tehes oma partnereid valivad, tekib isikutevahelistes suhetes ikka aeg-ajalt vaidlusi, mille lahendamiseks on tarvis ette võtta kohtutee. Siinkohal on lisaks harilikule kohtuskäimisele oma õiguste kaitseks võimalik pöörduda ka vahekohtu poole. Sealjuures vahekohtu poolt tehtavad otsused kuuluvad täitmisele samamoodi nagu riikliku kohtusüsteemi otsused.

Eestis on loodud vahekohtud Kaubandus - Tööstuskoja ja Notarite Koja juurde. Samuti tegutseb neile veel lisaks neli vahekohust. Võrdluseks võib tuua, et Lätis on vahekohtuid umbes 160. Vahekohtus olevate vaidluste arv on võrreldes riikliku kohtusüsteemiga tagasihoidlik. Eesti vanim 1992. a. loodud Kaubandus - Tööstuskoja vahekohus tegi 2010. aastal 18 otsust. Sama vahekohtu praktikas oli ligemalt ¾ vaidlustest seotud ehituse ja sellega seonduvate lepingutega ning ostu-müügi lepingutega. Ülejäänud Eestis tegutsevad vahekohtud on loodud Kaubandus - Tööstuskoja vahekohtust 17 ja rohkem aastaid hiljem. Näiteks 2010. aasta algusest realselt tegutsev Notarite Koja vahekohus ei ole senimaani lahendanud ühtegi vaidlust. Ülejäänud 4 Eestis registreeritud vahekohust jäävad vaidluste lahendamise arvult autorile teadaolevate andmete põhjal Kaubandus - Tööstuskoja vahekohtule selgelt alla. 2 nendest pole kindlasti ühtegi vaidlust lahendanud ning teise 2 kohta polnud võimalik andmeid saada, põhjusel, et järelepärimise peale ei tulnud nendelt vastust. Viimane võimaldab teha järelduse, et kõnealused vahekohtud ei ole just aktiivses tööstaadiumis.

Vahekohtud ei menetle vaid töölepingu ja tüürilepinguga seonduvat. Vahekohtus lahendavad vaidlusi üldjuhul tunnustatud

advokaadid ja kohtunikud Eesti kohtutest. Kuid vahekohtul pole ühtset suletud nimekirja, sest ka vaidluse pooltel on ise õigus vahekohtunikku valida. See võimaldab valida vahekohtunikuks vaidluse teemaga seotud eriala spetsialisti. Juba aastaid vahekohtu teenuseid kasutanud äriühingud peavad oluliseks otsuste stabiilset kvaliteeti. Ühe kvaliteedigarantiina võib siinkohal välja tuua just võimalust kaasata vahekohtunikuks vastava kitsa eriala spetsialiste. Selleks, et asi alluks vahekohtule, peavad pooled tegema vastava kokkuleppe. Vahekohtu klausel lisatakse tavapärast lepingusse ühe tingimusega. Samuti võib kokkulepe olla ka eraldi dokumendis. Vahekohtul on tavakohtu ees mitmeidki eeliseid, mis võimaldavad prognoosida, et tulevikus vahekohtu teenuste kasutamine ettevõtjate seas kasvab. Käesolevas artiklis tulevadki vahekohtu eelised lühidalt vaatluse alla.

Esimeseks vahekohtu eeliseks on menetluse kiirus. Tavakohtus kulub hagi esitamisest vaidluse lahendamiseni ühes kohtuastmes vähemalt 1 aasta. Vahekohtu puhul tehakse enamikel juhtudel otsus 3-4 kuu jooksul, mis on keskmiselt ligi 4 korda kiirem kui tavamenetluse puhul.

Teiseks vahekohtu eeliseks on menetluse lihtsus. Vahekohtus ei pea oma nõuet juriidiliselt motiveerima. See tähendab seda, et tarvis pole viidata õigusaktidele, paragrahvidele ning samuti pole neid tarvis tõlgendada. Piisab nõude aluseks olevate eluliste asjaolude väljatoomisest ning kokkuvõtliku nõude esitamisest. See teeb ühtlasi pooltele menetluse odavamaks, kuna juriste pole vaja kaasata.

Kolmandaks, võib nii eelise kui ka puudusena välja tuua, et vahekohtu otsused on lõplikud ning otsuse sisu vaidlustada ei saa, välja

arvatud juhul kui vahekohtu poolt on rikutud menetlusnorme. Eeliseks on see soodsama lahendi saanud poolele. Tema võit väljendub ajalises võidus, mis on tingitud otsuse lõplikkusest. Kui tavakohtu puhul teine pool otsuse kõrgemasse kohtuastmesse edasi kaebab, tähendab see täiendavat ajakulu. Kahjulikuma lahendi saanud poolele on vahekohtu otsuse lõplikkus negatiivne, kuna ta peab otsuses tehtud olukorraga leppima ja täiendavalt oma õigusi kaitsta pole võimalik.

Neljandaks, vahekohtu menetlus on tavamenetlusest odavam. Vahekohtumenetlusele kuluvad lõivud on väiksemad kui tavakohtu puhul. Samuti tingib rahalise võidu asjaolu, et juriidiliste nõustajate teenuseid on vähem tarvis ning vahekohtumenetlus on kiirem.

Viidandaks, vahekohtu menetlus on konfidentsiaalne. See tähendab, et vahekohus ei väljasta vaidlevate poolte ja vaidluse kohta informatsiooni kolmandatele isikutele. Seda võidakse teha üksnes poolte nõusolekul. See on oluliseks eeliseks olukorras, kus vaidluses esitatakse äriiselt tundlikku teavet, mille avalikustamine võiks kahjustada poolte ärihuve. Samuti on see eeliseks olukorras, kus soovitakse vältida meedia tähelepanu. Vastupidiselt on tavakohtu istungid avalikud seni kuni neid seaduses toodud juhtudel pole kinniseks kuulutatud. Samuti avalikustatakse kohtuotsused avalikes andmebaasides, kus kõigil on võimalik nendega tutvuda. Teiselt poolt konfidentsiaalsuse nõrkuseks võib olla see, et kolmandatel isikutel pole võimalik näha, kas teda huvitav isik on olnud seotud mingite vaidlustega, mis võimaldaks teda võimaliku äripartnerina paremini hinnata. Isikul võib olla käimas mitmeid vahekohtumenetlusi, kuid selline teave avalikes registrites ei

kajastu.

Seega on vahekohtul tavakohtu ees olulisi eeliseid. Üldteada on ka asjaolu, et Eesti kohtud on ülekoormatud ning menetlused venivad sageli pikemaks kui mõistlik aeg ette näeb. Vahekohtud saaks siin olla riiklikule kohtusüsteemile vajalikuks toeks, mis vähendaks riikliku kohtusüsteemi koormust ning annaks pooltele võimaluse kiiremini ja odavamalt tekkinud vaidlusele lahend saada. Tõenäoliselt on vahekohtute praegune vähenenud populaarsus tingitud vähesest teadlikkusest vahekohtu olemusest ja võimalustest. Välistatud pole ka, et kardetakse just asjaolu, et otsus on lõplik ning seda ei saa edasi kaevata. Seda kindlalt aga väita ei saa, kuna vastavasisulised uuringud ja publikatsioonid puuduvad. Arvestades vahekohtu eeliseid, on ettevõtjatel mõistlik kaaluda oma partneritega sõlmivatesses lepingutesse vahekohtu klausli lisamist. Näiteks Tartu Hoiu-laenuühistuga sõlmivatesses lepingutes on selline klausel olemas ning seega lahendatakse Tartu Hoiu-laenuühistu ja liikme vahel tekkinud võimalikud vaidlused kiirelt ja odavamalt vahekohtus.

Erki Pisuke
Tartu Hoiu-laenuühistu
juhatuse liige

Kuulutused

Ajaloo huvilistele

Tartu Hoiu-laenuühistu on kuulutanud välja konkursi ajaloo uurimiseks.

Konkursil osalemiseks tuleb kirjutada uurimustöö Tartu Eesti Laenu ja Hoiu Ühisuse ajaloo aastatel 1902-1949.

Auhinnafondis on 350 eurot, mis ootab tublimaid ees.

Konkursitööde esitamise tähtaeg on 12. detsember 2011,

ning võitjad kuulutatakse välja 9. jaanuaril 2012.

Kõik korrektsed ja sisukad tööd avaldatakse ka Tartu Hoiu-laenuühistu 110. aastapäeva juubelikogumikus, ning neid kasutatakse 2012. aastal Tartu Hoiu-laenuühistu ajaloo teemalise näituse ettevalmistamisel.

Täpsemat informatsiooni leiate aadressil www.yhistupank.ee/uudised